

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi Açısından Saldırı Suçuna İlişkin Kampala Düzenlemeleri

Uğur BAYILLIOĞLU*

Özet

2010 yılında Kampala'da düzenlenen Gözden Geçirme Konferansı sonucu, saldırı suçu tanımlanmış ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) saldırı suçu üzerinde yargı yetkisinin icrasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeler, 30 taraf devletin onayından sonra, 1 Ocak 2017'den sonraki bir tarihte, Taraf Devletler Asamblesi tarafından 2/3 çoğunlukla yeniden kabul edildikten sonra yürürlüğe girecektir. Kampala düzenlemeleri ile saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini icrası etmesinin ön şartları bağlamında, UCM'nin yargı yetkisine giren diğer suçlara nazaran bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Buna karşın, savcının, saldırı suçu için Güvenlik Konseyi saptamasına gerek olmadan Ön Yargılama Bölümü'nün yetkilendirmesi ile soruşturma başlatabilmesi ve UCM'nin Güvenlik Konseyi saptaması ile bağlı olmaması, UCM'nin bağımsızlığı açısından önemlidir. Bu şekilde, sadece UCM'nin bağımsızlığı sağlanmamış, aynı zamanda, uluslararası barış ve güvenlik konusunda ve saldırı fiillerinin tespiti açısından, Güvenlik Konseyi'nin sahip olduğu tekel de kırılmıştır. Böylece, dâimi üyelerin bu açıdan sahip oldukları imtiyaz aşındırılmıştır. Bu da uluslararası hukukun gelişimi ve olgunlaşması açısından önemli bir adımdır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ceza Mahkemesi, Roma Statüsü, Kampala Konferansı, Saldırı Suçu, Güvenlik Konseyi, Dâimi Üyeler, Saldırı Fiilinin Saptanması

Kampala Regulations on Crime of Agression Concerning the Jurisdiction of International Criminal Court

Abstract

As a consequence of Review Conference held in year 2010 in Kampala, crime of aggression was defined and regulations was made for the exer-

* Yrd. Doç. Dr., Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Devletler Umumi Hukuku Anabilim Dalı. E-posta: ugurbayil@cankaya.edu.tr

cise of jurisdiction of International Criminal Court (ICC) over crime of aggression. The said regulations after the ratification by 30 State Parties shall be enforced after being adopted again by 2/3 majority by Assembly of State Parties. In the concept of preconditions to the exercise of jurisdiction of ICC over crime of aggression with Kampala regulations, some limitations were stipulated when compared to other crimes under the jurisdiction of ICC. Nonetheless, it has vital importance for the independence of ICC for prosecutors to commence investigation by the authorization of Pre-Trial Division for crime of aggression and ICC not to be dependent upon Security Council's determination. In this manner, not only ICC's independence was provided but also the monopoly owned by the Security Council for the issue of international peace and security and for the determination of acts of aggression are exterminated. Therefore, concessions owned by permanent members was wasted. And this is a major step for the development and maturation of international law.

Keywords: *International Criminal Court, Rome Statute, Kampala Conference, Crime of Aggression, Security Council, Permanent Members, Determining Act of Aggression*

GİRİŞ

Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni (UCM) kuran Roma Statüsü¹ (Statü), 17 Temmuz 1998'de kabul edilmiş ve yürürlük şartının yerine gelmesi ile Temmuz 2002'de yürürlüğe girmiştir. UCM, Statüsü gereği yargı yetkisine giren suçları işlediği iddia edilen on sekiz yaşından büyük gerçek kişileri yargılamakla görevli, dâimi niteliği haiz bir ceza mahkemesidir. UCM'nin yargı yetkisine giren suçlar, Statü'nün 5/1. maddesinde soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçu olarak belirlenmiştir². UCM'nin, saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini icra etmesi ise Statü'nün 5/2. maddesi uyarınca, suçun tanımının yapılmasından sonraya bırakılmıştır. Saldırı suçuna ilişkin düzenlemeler getirilmesi amacıyla Taraf Devletler Asamblesi tarafından çeşitli çalışmalar

1 Roma Statüsü'nün özgün metni için bkz: <<http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CDC7CF02886/283503/RomeStatuteEng.1.pdf>>, (Erişim tarihi: 14.05.2012).

2 Roma Konferansı'nda Türk delegasyonunun, açık bir tanım ve emsal bir karar bulunmaması nedeniyle, saldırı suçunun Statü metnine konulmasını kaygıyla karşıladığı ve Güvenlik Konseyi takdiriyle saldırı suçu ilgili devletlere atfedilebilirken, aynı suçun şahıslara atfının Güvenlik Konseyi tarafından nasıl yapılacağı sorusunun, Türk delegasyonu tarafından gündeme getirildiği aktarılmıştır. Bkz: Cemalettin Karadağ, "Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne Yaklaşımı: Mahkemeyi Kuran Roma Statüsü'ne Taraf Olacak mı?" *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 5, No: 20, 2009, s. 44.

yapılmıştır³. Yine bu amaçla, 31 Mayıs–11 Haziran 2010 tarihleri arasında, Kampala'da Gözden Geçirme Konferansı⁴ (Kampala Konferansı) toplanmıştır. Konferans çalışmaları⁵ neticesi, 6 sayılı karar⁶ ile saldırı suçunun tanımına ve saldırı suçu üzerindeki UCM'nin yargı yetkisine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda, 6 sayılı karar ile Statü'nün 5/2. maddesi ilga edilmiş ve Statü'ye 8 bis, 15 bis ve 15 ter maddeleri eklenmiştir.

GENEL OLARAK KAMPALA DÜZENLEMELERİ

Düzenlemelerin Kabulü ve Yürürlüğe Girmesi

Kampala Konferansı neticesi kabul edilen, 6 sayılı karar ile ilga edilen Statü'nün 5/2. maddesinde, UCM'nin saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini, Statü'nün 121 ve 123. maddeleri gereğince bir düzenleme yapıldıktan sonra icra edilebileceği düzenlemesi yer almaktadır. Statü'nün 121. maddesi, yapılacak değişiklikleri, 123. maddesi ise gözden geçirme hükümlerini düzenlemektedir. Değiştirme usulü çerçevesinde Statü'nün 121/3. maddesinde, Taraf Devletler Asamblesi veya Gözden Geçirme Konferansı'nda bir değişikliğin kabulü için oybirliğinin sağlanamaması halinde, taraf devletlerin 2/3 çoğunluğunun gerekeceği düzenlemesi yer almaktadır. Gözden Geçirme Konferansı'nda ise saldırı suçuna ilişkin değişiklikler, oybirliği ile kabul edilmiştir. Dolayısıyla değişikliklerin kabul edilmesine ilişkin düzenlemeler tam olarak tatmin edilmiştir.

Değişikliklerin yürürlüğe girmesinde ise şöyle bir sistem gündeme gelmektedir: 6 sayılı kararın 1. paragrafında, kararın ekinde bulunan değişikliklerin, Statü'nün 121/5. maddesi gereğince yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Statü'nün 121/5. maddesinde, diğerleri yanında, Statü'nün 5. maddesine ilişkin değişikliklerin, onay veya uygun bulma araçlarının bildirilmesinden bir yıl sonra, değişiklikleri kabul eden devletler için yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Maddenin ikinci cümlesinde de değişiklikleri kabul etmeyen devletlerin vatanışları tarafından veya ülkelerinde işlenen suçlar hakkında, UCM'nin yargı yetkisi icra etmeyeceği belirtilmiştir. Şu halde oybirliği ile alınan bir karar ile

3 Söz konusu çalışmalar hakkında geniş bilgi ve değerlendirmeler için bkz: Claus Kreß–Leonie von Holtzendorff, "Saldırganlık Suçunda Kampala Uzlaşması", Ozan Erözden, (çev.) *Küresel Bakış*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2011, s. 18–43.

4 Konferans çalışmaları için bkz: Review Conference of the Rome Statute of the International Criminal Court, Kampala, 31 May–11 June 2010, *Official Records*. <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/ASP9/OR/RC-11.ENG.pdf>, (Erişim tarihi: 18.03.2012).

5 Kampala Konferansı'nda yapılan çalışmalara ilişkin ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: Kreß–von Holtzendorff, *Kampala Uzlaşması...*, s. 43–56.

6 Bkz: RC/Res. 6, *Official Records*, s. 17–23.

yapılan değişiklikler, her devlet için, andlaşmalar hukuku bağlamında karar ile bağlanma iradesini gösteren belgelerin bildirilmesinden itibaren bir yıl sonra yürürlüğe girecektir. Bununla beraber, UCM'nin saldırı suçu üzerinde yargı yetkisini icra etmesi için 121/5. maddede öngörülen şartın yerine gelmesi yetmemektedir. Gerçekten de aşağıda ayrıntısına girilecek olan 15 bis ve 15 ter maddelerinin ortak 2 ve 3. bendlerinde şu düzenlemeler yer almaktadır: “Mahkeme, ancak, otuz taraf devlet tarafından değişikliklerin onaylanmasından veya uygun bulunmasından bir yıl sonra işlenen saldırı suçları için yargı yetkisi icra edebilir”. (ortak 2. bend) “Mahkeme saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini, 1 Ocak 2017'den sonra, Statüde yapılacak bir değişikliğin kabulü için gereken taraf devletlerin aynı çoğunluğu tarafından alınacak bir karardan sonra, bu madde hükümleri gereğince icra edecektir”. (ortak 3. bend). Görüldüğü gibi UCM'nin saldırı suçu üzerinde yargı yetkisini icrası için bir defa otuz devletin, andlaşmalar hukuku bağlamında değişiklikler ile bağlanma iradesini göstermesi gerekmektedir. Ayrıca, 1 Ocak 2017'den sonra Taraf Devletler Asamblesi tarafından, UCM'nin saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini etkinleştirecek bir karar alınması gerekmektedir. 1 Ocak 2017'den sonra alınacak karar, yukarıda belirtilen maddelerde, bir değişikliğin kabulüne yapılan atıfla, Statü'nün 121/3. maddesi gereğince, oybirliği sağlanamaması halinde taraf devletlerin 2/3 çoğunluğu ile alınacaktır⁷. Bu şekilde Statü'nün 121/5. maddesinde öngörülen gerekliliklere, iki şart ilave edildiği belirtilmiştir⁸. Bununla beraber, bu ilave şartların Statü'nün 121/5. madde gereğince yürürlüğe giriş şartı olarak görülemeyeceğinin ve bu düzenlemeyi değiştirmedeğinin altı çizilmiştir⁹. Söz konusu değişiklikler, en az otuz taraf devletin onayından bir yıl sonra ve fakat 1 Ocak 2017'den önce olmayacak şekilde, Taraf Devletler Asamblesi'nin 2/3 çoğunluğu tarafından yeniden kabul edilecektir¹⁰. Şu halde UCM'nin saldırı suçu üzerinde yargı yetkisini icra edebilmesi için söz konusu iki ilave yürürlük şartının yerine gelmesi gerekmektedir.

09.05.2012 tarihinde yapılan basın açıklamasında, Kampala Konferansı'nda yapılan değişikliklerin ilk defa Liechtenstein tarafından onaylandığı belir-

7 Astrid Reisinger Coracini, “The International Criminal Court's Exercise of Jurisdiction Over the Crime of Aggression – at Last ... in Reach ... Over Some”, *Goettingen Journal of International Law*, Vol: 2, No: 2, 2010, s. 770.

8 Robert Heinsch, “The Crime of Aggression After Kampala: Success or Burden for the Future?”, *Goettingen Journal of International Law*, Vol: 2, No: 2, 2010, s. 737.

9 Coracini, *The International Criminal Court's...*, s. 770.

10 Drew Kostic, “Whose Crime is it Anyway? The International Criminal Court and the Crime of Aggression”, *Duke Journal of Comparative & International Law*, Vol: 22, 2011, s. 130–131.

tilmiştir¹¹. Bu tarih itibariyle, 1 Ocak 2017'den sonra alınacak karar dışında, UCM'nin saldırı suçu üzerinde yargı yetkisini icra etmesine ilişkin düzenlemelerin yürürlüğe girmesi için 29 taraf devletin daha onayına ihtiyaç bulunmaktadır. Dolayısıyla, Kampala değişiklikleri hâlihazırda yürürlüğe girmiş değildir. Bu nedenle, aşağıda değinilecek olan 8 bis, 15 bis ve 15 ter maddelerinin, taslak maddeler olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Kampala Konferansı'nda Saldırı Suçuna İlişkin Olarak Kabul Edilen Düzenlemeler

Saldırı Suçunun Tanımına İlişkin Düzenleme:

Uluslararası hukuk bağlamında, saldırının yasaklanmasının ve bir suç olarak kabulünün, yirminci yüzyılda bir kural haline geldiği görülmektedir¹². Bireysel cezai sorumluluk doğuracak şekilde saldırı suçunun tanımı ise ancak yirmi birinci yüzyılda yapılabilmektedir. Gerçekten de Kampala Konferansı neticesi kabul edilen 6 sayılı karar ile Statü'ye eklenen 8 bis maddesinde, saldırı suçunun tanımı yapılmış ve unsurları belirlenmiştir. Söz konusu maddeye göre:

"1. Bu Statü'nün amaçları bakımından "saldırı suçu", bir devletin siyasi veya askeri faaliyeti üzerinde etkin kontrol icra eden sevk ve idare eden bir kimse tarafından, ağırlık ve boyut niteliği itibariyle, BM Şartı'nın açık ihlalini oluşturan bir saldırı fiilinin planlanması, hazırlanması, başlatılması ve icra edilmesini ifade eder.

2. 1. paragrafın amaçları bakımından saldırı fiili, bir devlet tarafından başka bir devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı veya Birleşmiş Milletler Şartı ile telif edilemeyecek şekilde silahlı kuvvet kullanmayı ifade eder. Aşağıdaki fiillerden herhangi biri, savaş ilanı ister yapılmış ister yapılmamış olsun, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1974 tarih ve 3314 (XXIX) sayılı kararı gereğince, bir saldırı fiili olarak nitelendirilecektir:

(a) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin, başka bir devletin ülkesini istila etmesi veya ona taarruz etmesi veya geçici de olsa bu neviden bir istila veya taarruz-

11 Bkz: <<http://www.icc-cpi.int/NR/exeres/4CEF8E87-B878-4348-9EE3-2E2E4C278A52.htm>>, (Erişim tarihi: 12.05.2012).

12 Saldırı ve saldırı suçunun tarihçesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: Yücel Acer, *Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu*, (Ankara: Roma Yayınları, 2004), s. 47–74, 123–144; Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009), s. 592–597; Semir Töner Şen, *Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı*, (İstanbul: XII Levha Yayıncılık, 2010), s. 271–364.

dan kaynaklanan herhangi bir askeri işgal veya kuvvet kullanarak başka bir devletin ülkesinin veya bir bölümünün ilhaki;

(b) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin başka bir devletin ülkesini bombardıman etmesi veya bir devletin başka bir devletin ülkesine karşı herhangi bir silah şeklinde silah kullanması;

(c) Bir devletin liman veya sahillerinin, başka bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından ablukaya alınması;

(d) Bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından, başka bir devletin kara, deniz veya hava kuvvetlerine veya deniz veya hava filolarına taarruz edilmesi;

(e) Bir devletin, başka bir devletin ülkesinde, kabul eden devletle yapılan anlaşma çerçevesinde bulunan silahlı kuvvetlerinin, anlaşmada yer alan şartlara aykırı şekilde kullanılması veya anlaşmanın sona ermesinden sonra da varlıklarının devam ettirilmesi;

(f) Ülkesini başka bir devletin kullanımına bırakan bir devletin, bu başka devlet tarafından ülkesinin, üçüncü bir devlete karşı bir saldırı fiili işlenmesi için kullanılmasına izin vermesi;

(g) Bir devlet tarafından veya bir devlet adına, başka bir devlete karşı, yukarıda listelenen fiillere ulaşan ağırlıkta, silahlı kuvvet fiilleri icra eden, silahlı çeteler, gruplar, başıbozuklar ve paralı askerler gönderilmesi veya bu gibi fiillere önemli ölçüde müdahil olunması.”

Görüldüğü gibi söz konusu düzenleme ile saldırı suçunun tanımı yapılmış ve unsurları tespit edilmiştir. Bu çalışmada, sadece saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisine ilişkin meseleler üzerinde durulacağı için, saldırı suçunun tanımı ve unsurlarına ilişkin değerlendirmeler yapılmayacaktır¹³.

13 Kampala Konferansı neticesi kabul edilen saldırı suçunun tanımı ve unsurlarına ilişkin değerlendirmeler için bkz: Marek Meleško, “The Definition of the Crime of Aggression in the Context of the Rome Statute”, *Acta Societatis Martensis*, Vol: 4, 2009–2010, s. 142–151; Heinsch, *The Crime of Aggression After Kampala...*, s. 720–734; Tom Ruys, “Defining the Crime of Aggression: the Kampala Consensus”, *Military Law and the Law of War Review*, Vol: 49, No:1–2, 2010, s. 108–121; Devyani Kacker, “Coming Full Circle: The Rome Statute and the Crime of Aggression”, *Suffolk Transnational Law Review*, Vol: 33, 2010, s. 263–270; Johan D. van der Vyver, “Prosecuting the Crime of Aggression in the International Criminal Court”, *National Security & Armed Conflict Law Review*, Vol:1, 2010–2011, s. 15–30; Chance Cammack, “The Stuxnet Worm and Potential Prosecution by the International Criminal Court under the Newly Defined Crime of Aggression”, *Tulane Journal of International and Comparative Law*, Vol: 20, 2011, s. 307–323; Kostic, *Whose Crime is it Anyway?...?*, s. 121–130.

UCM'nin Yargı Yetkisinin İcrasına İlişkin Düzenlemeler:

Kampala Konferansı neticesi alınan 6 sayılı karar ile Statü'ye eklenen "Saldırı Suçu Üzerinde Yargı Yetkisinin İcrası (Devlet bildirim, re'sen) başlıklı 15 bis maddesinde, saldırı suçu açısından, devlet bildirim ve savcının re'sen harekete geçmesi hallerinde, UCM'nin yargı yetkisinin icrası meselesi özel olarak düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre:

"1. Mahkeme saldırı suçu üzerinde yargı yetkisini, işbu madde hükümlerine tâbi şekilde, 13. maddenin (a) ve (c) bendleri gereğince icra edebilir.

2. Mahkeme, ancak, otuz taraf devlet tarafından değişikliklerin onaylanmasından veya uygun bulunmasından bir yıl sonra işlenen saldırı suçları için yargı yetkisi icra edebilir.

3. Mahkeme saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini, 1 Ocak 2017'den sonra, Statü'de yapılacak bir değişikliğin kabulü için gereken taraf devletlerin aynı çoğunluğu tarafından alınacak bir karardan sonra, bu madde hükümleri gereğince icra edecektir.

4. Mahkeme, 12. madde gereğince saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini, taraf bir devletten kaynaklanan saldırı fiilleri için icra edebilir; meğer ki o taraf devlet, daha önce Yazı İşleri Müdürlüğü'ne bu neviden bir yargı yetkisi kabul etmediğini arz eden bir bildirimde bulunmuş olmasın. Bu neviden bir bildirim geri alınması herhangi bir zamanda etki doğurur ve taraf devlet tarafından üç yıl içinde değerlendirmeye tâbi tutulur.

5. İşbu Statü'ye taraf olmayan bir devletle ilgili olarak Mahkeme, o devletin vatandaşları tarafından veya ülkesinde işlenen saldırı suçu üzerinde yargı yetkisi icra etmeyecektir.

6. Savcı, saldırı suçu ile ilgili soruşturma açılması için makul bir temel olduğu sonucuna ulaşırsa, öncelikle, Güvenlik Konseyi'nin, ilgili devlet tarafından işlenmiş bir saldırı fiili hakkında bir saptaması olup olmadığını tespit edecektir. Savcı, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ni, ilintili bilgi ve belgeleri içerek şekilde, Mahkeme önündeki durumla ilgili olarak bilgilendirecektir.

7. Güvenlik Konseyi, bu neviden bir saptama yapmışsa, savcı, saldırı suçu ile ilgili olarak soruşturmaya devam edebilecektir.

8. Bilgilendirmeden sonra, altı ay içinde bu neviden bir saptama yapılmazsa, savcı, Ön Yargılama Bölümü'nün 15. maddede yer alan usul gereğince soruşturma başlatma yetkisi vermesi ve Güvenlik Konseyi'nin 16. madde çerçevesinde başka türlü bir karar vermemesi şartıyla, saldırı suçu ile ilgili olarak soruşturmaya devam edebilecektir.

9. Mahkeme dışındaki başka bir organın bir saldırı fiiline ilişkin saptamaları, işbu Statü uyarınca Mahkeme'nin kendi bulgularına halel getirmez.

10. İşbu madde, 5. maddede düzenlenen suçlara ilişkin yargı yetkisinin icrasıyla ilgili düzenlemelere halel getirmez."

Kampala Konferansı neticesi alınan 6 sayılı karar ile Statü'ye eklenen "Saldırı Suçu Üzerinde Yargı Yetkisinin İcrası (Güvenlik Konseyi bildirimini) başlıklı 15 ter maddesinde ise saldırı suçu açısından, Güvenlik Konseyi'nin bildirim halinde, UCM'nin yargı yetkisinin icrası meselesi özel olarak düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre:

"1. Mahkeme saldırı suçu üzerinde yargı yetkisini, işbu madde hükümlerine tâbi şekilde, 13. maddenin (b) bendi gereğince icra edebilir.

2. Mahkeme, ancak, otuz taraf devlet tarafından değişikliklerin onaylanmasından veya uygun bulunmasından bir yıl sonra işlenen saldırı suçları için yargı yetkisi icra edebilir.

3. Mahkeme saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini, 1 Ocak 2017'den sonra, Statü'de yapılacak bir değişikliğin kabulü için gereken taraf devletlerin aynı çoğunluğu tarafından alınacak bir karardan sonra, bu madde hükümleri gereğince icra edecektir.

4. Mahkeme dışındaki başka bir organın bir saldırı fiiline ilişkin saptamaları, işbu Statü uyarınca Mahkeme'nin kendi bulgularına halel getirmez.

5. İşbu madde, 5. maddede düzenlenen suçlara ilişkin yargı yetkisinin icrasıyla ilgili düzenlemelere halel getirmez."

Aşağıdaki bölümde, saldırı suçu açısından UCM'nin yargı yetkisine ilişkin kabul edilen Kampala düzenlemeleri hakkında değerlendirmeler yapılacaktır.

SALDIRI SUÇU ÜZERİNDE UCM'NİN YARGI YETKİSİNİ İCRA ETMESİNE İLİŞKİN KAMPALA DÜZENLEMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Görüldüğü gibi Kampala Konferansı'nda alınan 6 sayılı karar ile sadece saldırı suçu tanımlanmamış, aynı zamanda UCM'nin saldırı suçuna ilişkin yargı yetkisini icrasının ön şartları ve UCM'nin harekete geçirilmesi bağlamında da bazı düzenlemeler getirilmiştir. Söz konusu düzenlemeler, UCM'nin yargı yetkisi açısından, Statü'de yer alan diğer suçlara nazaran bazı farklılıklar oluşturmuştur. Konu bütünlüğü ve meselenin daha iyi ifade edilebilmesi için öncelikle, Statü'de UCM'nin yargı yetkisini icra etmesinin ön şartları ve UCM'nin harekete geçirilme usullerine ilişkin genel düzenlemelere yer verilecektir. 15

bis ve 15 *ter* maddelerinin UCM'nin yargı yetkisi açısından saldırı suçu özetinde getirdikleri düzenlemeler ve ortaya koydukları farklılıklar ise ayrı ayrı incelenecektir.

Genel Olarak UCM'nin Yargı Yetkisi¹⁴

Statü'nün, "Yargı Yetkisinin İcrasının Önşartları" başlıklı 12. maddesinde, UCM'nin, hangi durumlarda yargı yetkisini icra edebileceği hususunda düzenlemeler bulunmaktadır. Bir defa, söz konusu maddenin 1. fıkrasına göre, bir devlet Statü'ye taraf olmakla, Statü'nün 5. maddesinde düzenlenen suçlar hakkında UCM'nin yargı yetkisini kabul etmiş olmaktadır. Bu şekilde UCM'nin, zorunlu yargı yetkisini haiz olduğu kabul edilmiştir. Statü'nün 12/2-a maddesi çerçevesinde, UCM'nin yargı yetkisini icra edebilmesi için, suç, Statü'ye taraf bir devletin ülkesinde işlenmişse bu devletin, bir gemi ya da uçakta işlenmişse tescil devletinin Statü'ye taraf olması gerekir. UCM'nin yargı yetkisini icra edebilmesi için öngörülen bir diğer ihtimal Statü'nün 12/2-b maddesinde düzenlenmiştir. Anılan madde çerçevesinde, suçlanan kişinin vatandaşı olduğu devletin Statü'ye taraf olması halinde de UCM yargı yetkisini icra edebilecektir. Şu halde, Statü'de düzenlenen bir suç tipinin, Statü'ye taraf bir devletin ülkesinde işlenmesi halinde veya tescil devletinin Statü'ye taraf olması şartıyla, açık denizde bir gemide veya uluslararası hava sahasında bir uçakta işlenmesi halinde veya suçu işleyen kişinin vatandaşı olduğu devletin Statü'ye taraf olması halinde, UCM yargı yetkisini icra edebilecektir. Bu sistemden çıkan sonuç, bir devlet Statü'ye taraf olmasa bile kendi rızası dışında, vatandaşlarının, UCM tarafından yargılanabilme ihtimalinin varlığıdır.

UCM, Statü'ye taraf olmayan bir devletin somut bir olay çerçevesinde verdiği rızası altında, *ad hoc* temelde, yargı yetkisi icra edebilir. Gerçekten de

14 UCM'nin yargılama usulüne ilişkin ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: Yusuf Aksar, *Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003). UCM'nin yargı yetkisine ilişkin değerlendirmeler için genel olarak bkz: Elizabeth Wilmschurst, "Jurisdiction of the Court", içinde Roy S. Lee (Der.), *The International Criminal Court, The Making of the Rome Statute, Issues, Negotiations, Results*, (Lahey, Londra, Boston: Kluwer Law International, 1999), s. 127-141; Mahnoush H. Arsanjani, "Reflections on the Jurisdiction and Trigger-Mechanism of the International Criminal Court", içinde Herman A.M. von Hebel, Johan G. Lammers ve Jolien Schukking (Der.), *Reflections on the International Criminal Court, Essays in Honour of Adriaan Bos*, (Lahey: T.M.C Asser Press, 1999), s. 57-76; Cengiz Başak, *Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2003), s. 52-69; R. Murat Önok, *Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2003), s. 139-205; Ülkü Halatçı, "Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisini Kullanabilmesinin Önkoşulları", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 1, No: 3, 2005, s. 57-76; Tezcan, Erdem, Önok, *Uluslararası Ceza...*, s. 382-411.

Statü'nün 12/3. maddesi çerçevesinde, Statü'ye taraf olmayan ve Statü'nün yukarıda değinilen 12/2. maddesinin (a) ve (b) bentlerindeki şartları karşılayan bir devlet, UCM Yazı İşleri Müdürlüğü'ne yapacağı bir bildirim ile somut bir olay için UCM'nin yargı yetkisini kabul edebilecektir.

Statü'de, UCM'nin harekete geçirilme, bir başka ifadeyle mekanizmanın tetiklenmesi usulü, "Yargı Yetkisinin İcrası" başlıklı 13. maddede düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemede, UCM'nin yargı yetkisinin harekete geçirilmesi için üç yol öngörülmüştür. Bunlardan ilki, anılan maddenin (a) bendi çerçevesinde, Statü'ye taraf bir devletin, bir veya birkaç suçun işlendiği izlenimi uyandıran bir durumu savcıya bildirmesidir. Bu yola ilişkin olarak Statü'nün 14/1. maddesinde, Statü'ye taraf bir devletin, UCM'nin yargı yetkisine giren bir veya birkaç suçun işlendiği izlenimi uyandıran bir durumu savcıya bildirebileceği ve savcıdan, bir veya daha fazla kişinin bu neviden suçlar işlemek isnadı altına alınıp alınmaması için durumu araştırmasını talep edebileceği belirtilmiştir. İkinci yol, Statü'nün 13/b maddesi çerçevesinde, BM Andlaşması'nın¹⁵ VII. bölümü çerçevesinde hareket eden Güvenlik Konseyi'nin, bir veya birkaç suçun işlendiği izlenimi uyandıran bir durumu savcıya bildirmesidir. Bu ihtimalde, UCM'nin yargı yetkisi *ad hoc* bir nitelik arz edecek ve Statü'nün 12. maddesinde yer alan, UCM'nin yargı yetkisini icra etmesinin ön şartlarının somut olayda gerçekleşmesine ihtiyaç bulunmayacaktır. Son yol ise, Statü'nün 13/c maddesinde düzenlenen, savcının re'sen (*proprio motu*) harekete geçmesidir. Savcının re'sen harekete geçmesi yoluna ilişkin usul, Statü'nün "Savcı" başlıklı 15. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre, sistem şu şekilde işlemektedir: Bir defa savcı, UCM'nin yargı yetkisine giren suçların işlendiği hakkındaki bilgiler üzerine, re'sen harekete geçebilir. (m. 15/1). Savcı, alınan bilgilerin ciddiyetini değerlendirecek ve başta BM olmak üzere çeşitli hükümetlerarası veya hükümet dışı kuruluşlardan ve diğer kaynaklardan, konuyla ilgili bilgi ve belge isteyebilecek ve yazılı ve sözlü ifade alabilecektir. (m.15/2). Eğer savcı, soruşturmaya devam etmek için makul bir temel olduğu sonucuna ulaşırsa, topladığı destekleyici bilgi ve belgelerle birlikte Ön Yargılama Dairesi'ne başvurup, soruşturma izni alacaktır. (m. 15/3). Eğer Ön Yargılama Dairesi, destekleyici bilgi ve belgeler ve talep üzerine yaptığı inceleme sonucu, soruşturmaya devam edilmesi için makul bir temel bulunduğu ve konunun UCM'nin yargı yetkisine girdiği izlenimi edinirse, savcıya, soruşturma başlatma yetkisi verecektir. (m. 15/4). Eğer, Ön Yargılama Dairesi, savcıya soruşturma başlatma yetkisi vermezse, savcı, aynı duruma ilişkin yeni maddi olaylar ve deliller çerçevesinde yeniden talepte bulunabilir. (m. 15/5).

15 BM Andlaşması metni için bkz: *Resmî Gazete*, 24 Ağustos 1945, Sayı: 6092.

Genel hatları ile UCM'nin yargı yetkisine ilişkin Statü'de öngörülen sistem bu şekilde düzenlenmiştir. Aşağıda, saldırı suçuna ilişkin düzenlemeler çerçevesinde bu sisteme getirilen farklılıklar ve bunların olası etkileri incelenecektir.

Saldırı Suçu Üzerinde UCM'nin Yargı Yetkisini İcra Etmesinin Önşartlarına İlişkin Kampala Düzenlemeleri Hakkında Değerlendirme

Kampala Konferansı'nda kabul edilen 15 *bis* maddesinde yer alan ve UCM'nin yargı yetkisini icra etmesinin önşartları bağlamında öne çıkan düzenleme, maddenin 4 ve 5. bentlerinde yer almaktadır. Maddenin 5. bendinden açıkça anlaşıldığı gibi bir defa, UCM, Statü'ye taraf olmayan bir devletin ülkesinde veya Statü'ye taraf olmayan bir devletin vatandaşları tarafından işlenen saldırı suçları üzerinde yargı yetkisi icra edemeyecektir. Bu düzenlemenin zorunlu olduğu zira, Statü'nün 12. maddesi düzenlemeleri çerçevesinde, UCM'nin yargı yetkisini taraf olmayan devletler için de icra edebileceği belirtilmiştir¹⁶. Gerçekten de bu düzenleme olmasa idi, Statü'ye taraf olmayan bir devletin vatandaşının, Statü'ye taraf bir devletin ülkesinde saldırı suçunu işlemesi halinde UCM yargı yetkisini icra edebilirdi. Bununla beraber, Statü'ye taraf olmayan bir devletten kaynaklanan saldırı fiilinin, 4. bent hükmü ile zaten dışlandığı için, bu düzenlemenin bir dereceye kadar sembolik olduğu belirtilmiştir¹⁷. Bu bağlamda, aşağıda değinilecek olan 4. bent hükmü ile UCM'nin saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini, taraf bir devletten kaynaklanan saldırı fiilleri açısından icra edebileceği kabul edildiği için, Statü'ye taraf olmayan bir devletten kaynaklanan fiillerin dışarıda tutulduğu söylenebilir. Yine de 5. bendin, Statü'ye taraf olan ve olmayan devletlerin ortak saldırı fiilleri açısından ilave bir güvence sağlayabileceği de belirtilmiştir¹⁸. 5. bent düzenlemesi nedeniyle, Statü'ye taraf devletlerin, taraf olmayan devletler tarafından, kendilerine karşı işlenen saldırı fiilleri üzerinde, UCM'nin yargı yetkisinden mahrum kaldıkları görülmektedir¹⁹. Zira, saldırı fiilleri, Statü'ye taraf olmayan bir devletin vatandaşları tarafından, Statü'ye taraf bir devletin ülkesinde işlenirse, UCM yargı yetkisi icra edemeyecektir. Böylece, Statü'de yer alan diğer suç tiplerinin aksine, saldırı suçu bağlamında, bu ihtimalde UCM'nin yargı yetkisi bulunmamak-

16 Heinsch, *The Crime of Aggression After Kampala...*, s. 740.

17 Coracini, *The International Criminal Court's...*, s. 779. Aynı yönde, Kreß-von Holtzendorff, *Kampala Uzlaşması...*, s. 59.

18 Coracini, *The International Criminal Court's...*, s. 780.

19 Ruys, *Defining the Crime of Aggression...*, s. 127.

tadır. Bunun nedeni, 15 *bis* maddesinin, Statü'nün 12. maddesine göre özel bir düzenleme niteliğinde olmasıdır. Buna karşılık, benzer bir imkan, Statü'ye taraf devletler açısından da gündeme gelmektedir. Gerçekten de saldırı suçunun genellikle, saldırgan devletin ve mağdur devletin ülkesinde eş zamanlı olarak işlenmesi nedeniyle, Statü'ye taraf olmayan bir devletin ülke bütünlüğüne karşı, Statü'ye taraf bir devletin işlediği saldırı suçu üzerinde de UCM'nin yargı yetkisi icra edemeyeceği belirtilmiştir²⁰. Zira 5. bent hükmü, Statü'ye taraf bir devletin vatandaşları tarafından, Statü'ye taraf olmayan bir devletin ülkesinde işlenen saldırı suçlarını da UCM'nin yargı yetkisi dışında tutmuştur. Böylece, Statü'ye taraf olmayan devletlerin vatandaşlarının UCM'nin yargı yetkisinden korunması, Statü'ye taraf devletlerin işlediği saldırı fiilleri karşısındaki korunma imkanlarını da eşit bir şekilde ortadan kaldırmıştır²¹.

UCM'nin yargı yetkisini icrasının ön şartları bağlamında öne çıkan bir diğer düzenleme ise maddenin 4. bendinde yer almaktadır. Söz konusu bentte yer alan düzenlemede açıkça, Yazı İşleri Müdürlüğü'ne saldırı suçu üzerinde yargı yetkisinin kabul edilmediğinin bildirilmemesi şartıyla, Statü'ye taraf devletlerden kaynaklanan saldırı suçları üzerinde, UCM'nin Statü'nün 12. maddesi çerçevesinde yargı yetkisi icra edebileceği hüküm altına alınmıştır. Demek ki, Statü'ye taraf bir devlet, Yazı İşleri Müdürlüğü'ne yapacağı saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildirimini ile UCM'nin saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini icrasını engelleyebilecektir. Böylece Statü'ye taraf devletlere, değişiklikleri onaylama ve fakat UCM'nin yargı yetkisini saldırı suçu açısından kendi vatandaşları üzerinde uygulamama yönünde bir imkan verilmiştir. Bu imkanın Kampala Konferansı neticesi kabul edilen 6 sayılı kararın 1. paragrafı çerçevesinde, sadece değişiklikleri onaylayan taraf devletler için geçerli olduğu sonucu çıkmaktadır²². Bu bağlamda, söz konusu düzenlemenin, Statü'nün 121/5. maddesi ile beraber değerlendirilmesi gerekmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi Statü'nün 121/5. maddesinin ikinci cümlesinde, Statü'de yapılacak değişiklikleri kabul etmeyen devletlerin vatandaşları tarafından veya ülkelerinde işlenen suçlar hakkında, UCM'nin yargı yetkisi icra edemeyeceği belirtilmiştir. Şu halde, Statü'ye taraf bir devlet değişiklikleri onaylamayarak veya onaylamasına rağmen 4. bent hükmü çerçevesinde yapacağı saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildirimini ile

20 Coracini, *The International Criminal Court's...*, s. 780.

21 *Ibid*, s. 780.

22 *Ibid*, s. 778. Krs, Heinsch, *The Crime of Aggression After Kampala...*, s. 739.

UCM'nin yargı yetkisini icrasını önleyebilecektir²³. Bu çerçevede, Statü'ye taraf devletlere, hem değişiklikleri onaylama hem de ülkelerinde ve vatandaşları tarafından işlenen saldırı suçları üzerinde UCM'nin yargı yetkisi icrasını kabul etmeme yetkisinin verilmesinin çok da anlamlı olmadığı ileri sürülmüştür²⁴. Bununla beraber, saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildirimini, değişikliklerin yapılmasını isteyen ve fakat UCM'nin yargı yetkisini kabul etmek istemeyen devletlerin, değişiklikleri onaylamalarını sağlamak yönündeki ihtiyaca cevap verdiği görülmektedir²⁵.

Kampala Konferansı neticesi kabul edilen 6 sayılı kararın 1. paragrafında, Statü'ye taraf bir devletin arz edeceği bildirim, onay veya uygun bulmadan evvel yapabileceği belirtilmiştir. Bu kayıt, hem yukarıda değinildiği gibi sadece Statü'ye taraf ve değişiklikleri onaylayan devletlerin, söz konusu imkandan faydalanabileceklerini göstermesi hem de bildirim yapılacağı zamanı tayin etmesi açısından önem taşımaktadır. Demek ki 4. bent çerçevesinde yapılacak saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildirim, münhasıran değişikliklerin onay veya uygun bulunmasından önce yapılacaktır. Böylece söz konusu bildirim, belirsiz bir zamana tâbi kılınması önlenmekle birlikte²⁶ değişiklikleri onaylamaktan kaçınan Statü'ye taraf devletler, herhangi bir zamanda UCM'nin yargı yetkisi dışında kalma imkanı elde etmektedir²⁷. Görüldüğü gibi bu açıdan düzenleme, suiistimal riskini bünyesinde barındırmaktadır.

Dolayısıyla, UCM, değişiklikleri onaylayan ve fakat 4. bent hükmü çerçevesinde saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildiriminde bulunan Statü'ye taraf devletler hakkında, saldırı suçu nedeniyle yargı yetkisi icra edemeyecektir. Bununla beraber, değişiklikleri onaylayan ve 4. bent hükmü çerçevesinde bildirimde bulunan Statü'ye taraf devletler, saldırı fiillerinin mağduru konumunda ise, UCM yargı yetkisi icra edebilecektir²⁸. Bu anlamda, değişiklikleri onaylayan ve saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildiriminde bulunan Statü'ye taraf devletlere, değişiklikleri onaylamayan devletlere nazaran adil olmayan avantajlar getirildiği

23 Kostic, *Whose Crime is it Anyway?...*, s. 134.

24 van der Vyver, *Prosecuting the Crime of Aggression...*, s. 47.

25 Heinsch, *The Crime of Aggression After Kampala...*, s. 739.

26 Coracini, *The International Criminal Court's...*, s. 777.

27 Ruys, *Defining the Crime of Aggression...*, s. 131.

28 Coracini, *The International Criminal Court's...*, s. 776. Bu şekilde, taraf devletlere ayrıcalık sağlanarak, onaylamaya teşvik edilmişlerdir. *Ibid*, s. 776.

belirtmiştir²⁹. Zira değişiklikleri onaylamayan Statü'ye taraf bir devlet, saldırı suçu mağduru olduğunda, UCM yargı yetkisi icra edemeyeceksen, değişiklikleri onaylayan ve 4. bent hükmü çerçevesinde saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildiriminde bulunan Statü'ye taraf bir devlet, saldırı suçu mağduru olduğunda UCM yargı yetkisini icra edebilecektir; böylece, değişiklikleri onaylayan ve 4. bent hükmü çerçevesinde saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildiriminde bulunan Statü'ye taraf bir devlet, kendisine yönelen saldırı fiilleri açısından korunma elde ederken, kendi vatandaşları tarafından işlenecek saldırı suçları hakkında dokunulmazlık elde etmektedir³⁰.

Bu aşamada, yukarıda belirtilen ve Statü'ye taraf olmayan ve Statü'nün 12/2. maddesinin (a) ve (b) bentlerindeki şartları karşılayan bir devletin, UCM Yazı İşleri Müdürlüğü'ne yapacağı bir bildirim ile somut bir olay için UCM'nin yargı yetkisini kabul edebilmesine imkan veren Statü'nün 12/3. maddesinin, inceleme konusu 15 *bis* maddesinin 4 ve 5. bentleri karşısındaki durumu gündeme gelmektedir. 15 *bis*-5. maddenin, bu imkanı kabul etmediği görülmektedir³¹. Dolayısıyla, Statü'ye taraf olmayan bir devlete karşı, saldırı suçu hakkında UCM, Statü'nün 12/3. maddesi uyarınca yargı yetkisi icra edemeyecektir. Aynı şekilde, değişiklikleri onaylayan ve saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildiriminde bulunan Statü'ye taraf bir devlete karşı da Statü'nün 12/3. maddesi, çerçevesinde UCM yargı yetkisi icra edemeyecektir³². Zira, bu iki ihtimalde, 15 *bis* maddesinin özel düzenleme olması nedeniyle, Statü'ye taraf olmayan veya Statü'ye taraf ve fakat saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildiriminde bulunan devletler, saldırı suçuna hasren, UCM'nin yargı yetkisi dışındadırlar³³. Ancak, değişiklikleri onaylayan ve saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildiriminde bulunmayan Statü'ye taraf bir devlet için UCM saldırı suçu üzerinde yargı yetkisini icra edebilecektir.

Son olarak şu hususu vurgulamak gerekmektedir: Saldırı suçu açısından, UCM'nin yargı yetkisini icra etmesinin önşartları bağlamında yapılan yukarı-

29 Kostic, *Whose Crime is it Anyway?...*, s. 135.

30 *Ibid.*, s. 136.

31 Ruys, *Defining the Crime of Aggression...*, s. 129; Kreß-von Holtendorff, *Kampala Uzlaşması...*, s. 59, 113 no'lu dipnot.

32 Corracini, *The International Criminal Court's...*, s. 781.

33 Kreß-von Holtendorff da 15 *bis*-5. maddenin, Statü'nün 12/3. maddesine kıyasla özel hüküm oluşturduğu değerlendirmesini yapmıştır. Bkz: Kreß-von Holtendorff, *Kampala Uzlaşması...*, s. 59, 113 no'lu dipnot.

da yapılan değerlendirmeler, sadece, aşağıda ayrıntısına girilecek olan devlet bildirim ve savcının re'sen harekete geçmesi halleri içindir. Nitekim yukarıda belirtildiği gibi hem madde başlığı bu şekildedir hem de maddenin 1. bendinde Statü'nün 13. maddesinin (a) ve (c) bentlerine atıf bulunmaktadır. Dolayısıyla, Statü'nün 13/b maddesi çerçevesinde, BM Andlaşması'nın VII. bölümü çerçevesinde hareket eden Güvenlik Konseyi'nin, bir veya birkaç suçun işlendiği izlenimi uyandıran bir durumu savcıya bildirmesi ihtimalinde, hem 15 *bis*-1. maddenin açık hükmü hem de esasen, Statü'nün 12. maddesinde yer alan, UCM'nin yargı yetkisini icra etmesinin ön şartlarının somut olayda gerçekleşmesine ihtiyaç bulunmaması nedeniyle bir devletin, Statü'ye taraf olup olmamasının, değişiklikleri onaylayıp onaylamamasının veya değişiklikleri onaylayıp, 15 *bis*-4. madde çerçevesinde saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeme bildiriminde bulunup bulunmamasının, bir önemi olmayacak ve UCM, saldırı suçu üzerinde yargı yetkisini icra edebilecektir. Zira özel düzenleme niteliğini haiz ve aşağıda değinilecek olan 15 *ter* maddesi, 15 *bis* maddesinin aksine saldırı suçu için UCM'nin yargı yetkisini icra etmesinin ön şartları bağlamında diğer suç tiplerine nazaran farklı durumlar oluşturmuştur.

Saldırı Suçu Üzerinde UCM'nin Yargı Yetkisini İcra Etmesine İlişkin Kampala Düzenlemeleri Hakkında Değerlendirme

Saldırı Suçu Açısından Devlet Bildirimi ve Savcının Re'sen Harekete Geçmesi Hallerinde UCM'nin Yargı Yetkisinin İcrası:

Statü'de yer alan diğer suç tipleri açısından, UCM'nin harekete geçirilme usullerinden devlet bildirim ve savcının re'sen harekete geçmesi hallerinde izlenen yol, yukarıda genel olarak belirtildiği şekilde işlemektedir. Saldırı suçuna ilişkin devlet başvurusu veya savcının re'sen harekete geçmesi hallerinde ise 15 *bis* maddesi ile getirilen saldırı suçuna özel düzenlemeler çerçevesinde sistem şu şekilde işleyecektir: Savcı, Statü'ye taraf bir devletin bildirimleriyle veya re'sen harekete geçerek bir durumu saldırı suçu açısından incelemeye başlayacaktır. Savcı, Statü'nün 15/2. maddesi çerçevesinde aldığı bilgilerin, ciddiyetini değerlendirecek ve başta BM olmak üzere çeşitli hükümetlerarası veya hükümet dışı kuruluşlardan ve diğer kaynaklardan, konuyla ilgili bilgi ve belge isteyebilecek ve yazılı ve sözlü ifade alabilecektir. Zira, savcının, 15 *bis*-6. madde uyarınca, hareket edebilmesi için, öncelikle soruşturmaya devam için makul temel olduğu kanaatine ulaşması gerekir. Bu da öncelikle, savcının Statü'nün 15/2. maddesi çerçevesinde sahip olduğu yetkileri kullanması ile mümkün olur. Bu nedenle kanımızca, Statü'nün 15/2. maddesinin, saldırı suçuna ilişkin

soruşturmalar da uygulanabilirliği devam etmektedir. Ancak bundan sonra savcı, saldırı suçu ile ilgili soruşturma açılması için makul bir temel olduğu sonucuna ulaşırsa, öncelikle, Güvenlik Konseyi'nin, ilgili devlet tarafından işlenmiş bir saldırı fiili hakkında bir saptaması olup olmadığını tespit edecektir. Ayrıca savcı bu arada, BM Genel Sekreteri'ni, elindeki bilgi ve belgeleri de sunarak, UCM'nin önündeki durumla ilgili olarak bilgilendirecektir. Eğer Güvenlik Konseyi, savcının önündeki durumla ilgili, saldırı fiili bağlamında bir saptama yapmışsa, savcı, saldırı suçu ile ilgili olarak soruşturmaya devam edebilecektir. Eğer savcının bilgilendirmesinden sonra, altı ay içinde Güvenlik Konseyi tarafından saldırı fiiline ilişkin bir saptama yapılmazsa, savcı, Ön Yargılama Bölümü'nden 15. maddede yer alan usul gereğince soruşturma başlatma yetkisi vermesini talep edecektir. Böylece savcı, soruşturmaya devam etmek için makul bir temel olduğu sonucuna ulaşırsa, topladığı destekleyici bilgi ve belgelerle birlikte Ön Yargılama Bölümü'ne başvurup, soruşturma izni alacaktır. Eğer Ön Yargılama Bölümü, destekleyici bilgi ve belgeler ve talep üzerine yaptığı inceleme sonucu, soruşturmaya devam edilmesi için makul bir temel bulunduğu ve konunun UCM'nin yargı yetkisine girdiği izlenimi edinirse, savcıya, soruşturma başlatma yetkisi verecektir. Ön Yargılama Bölümü'nün, savcıya, soruşturma başlatma yetkisi vermeme ihtimali de bulunmaktadır. Bu durumda savcı, aynı duruma ilişkin yeni bulgulara ulaşırsa, yine Statü'nün 15 ve 15 *bis* maddeleri çerçevesinde yeniden talepte bulunabilir. Eğer Ön Yargılama Bölümü, savcıya soruşturma başlatma yetkisi verirse, bu durumda savcı, Güvenlik Konseyi'nin Statü'nün 16. maddesi çerçevesinde soruşturmayı erteleme kararı vermemesi şartıyla, saldırı suçu ile ilgili olarak soruşturmaya devam edebilecektir.

Sistem en genel hatları ile bu şekilde işleyecektir. Burada saldırı suçuna has bazı özel durumlar dikkat çekmektedir.

İlk olarak 15 *bis*-8. maddede, Ön Yargılama Dairesi'ne değil, Ön Yargılama Bölümü'ne atıf yapılmıştır. Statü'nün 39/1. maddesi uyarınca en az altı hâkimden oluşan Ön Yargılama Bölümü, Ön Yargılama Dairelerini oluşturur ve Statü'nün 39/2-(a)(iii) maddesi gereğince, Ön Yargılama Daireleri, Ön Yargılama Bölümü'nün üç hâkiminden veya Usul ve Delil Kuralları uyarınca, bir hâkimden oluşur. Şu halde saldırı suçu açısından, üç veya bir hâkimden oluşan Daire'ye değil, tüm Bölüm'e atıf yapılarak, çok daha fazla hâkimin meseleye dahil edildiği görülmektedir. Böylece 15 *bis* maddesinin daha gelişmiş

bir dahili süzgeci içerdiği belirtilmiştir³⁴. Ayrıca Ön Yargılama Bölümü'nün, savcıcı soruşturma başlatma konusunda yetkilendirmeden önce, ideal olarak, saldırı fiillerinin tanımlanabilir bir ağırlık taşıdığı tespitini yapması gerekir³⁵. Böylece Ön Yargılama Bölümü, sadece Statü'nün 15/4. maddesi çerçevesinde yaptığı inceleme sonucu, soruşturmaya devam edilmesi için makul bir temel bulunduğu ve konunun UCM'nin yargı yetkisine girdiği izlenimi edinmekle yetinmemelidir. Bu durum 8 bis-1. maddede, saldırı suçunun unsuru olarak kabul edilen ağırlık ölçütünden ileri gelmektedir.

İkinci olarak, 15 bis maddesinin saldırı suçuna ilişkin olarak ortaya çıkan en temel özelliğinin, Güvenlik Konseyi'nin durumuna ilişkin olduğu görülmektedir. Bir defa, savcı öncelikle, önündeki durumla ilgili olarak Güvenlik Konseyi'nin, saldırı fiili hakkında bir saptaması olup olmadığını tespit edecektir. Eğer Güvenlik Konseyi'nin bu yönde bir saptaması varsa soruşturmaya devam edecektir. Bu ihtimalde, Güvenlik Konseyi ve savcı bir duruma ilgili olarak, saldırı fiillerinin işlendiği konusunda hemfikirdir. Bir diğer ihtimalde ise savcı, BM Genel Sekreteri'ne bildirimde bulunduktan itibaren altı ay bekleyecek ve Güvenlik Konseyi'nin sessiz kalması veya bir fiili saldırı olarak nitelenecek konusunda açık bir tespiti olmaması halinde Ön Yargılama Bölümü'nün yetkilendirmesi ile soruşturma başlatılabilecektir³⁶.

34 Coracini, *The International Criminal Court's...*, s. 783-784.

35 David Scheffer, "The Complex Crime of Aggression under the Rome Statute", *Studies in Transnational Legal Policy*, Vol: 43, 2011, s. 181.

36 Bazı devletlerin Ön Yargılama Dairesi'nin bu rolünün savcının yetkilerini dengelemek olduğunu belirttiği ve fakat savcının, sadece Ön Yargılama Bölümü'nün yetkilendirmesi ile re'sen harekete geçerek bağımsız bir şekilde hareket etmesinin, uluslararası işbirliğine sekte vuracağı ve UCM ile Güvenlik Konseyi arasında anlaşmazlık riskini arttıracığı ileri sürülmüştür. Kacker, *Coming Full Circle...*, s. 280-281. Aslında aşağıdaki bölümde açıklanacağı gibi UCM ile Güvenlik Konseyi'nin anlaşmazlığa düşmesi, Güvenlik Konseyi'nin bugüne kadar süregelen pratiğine bakılınca, belki de bir anlamda uluslararası adaletin tecellisi için doğru yolda olduğuna işaret edebilir. Bu nedenle, aslında UCM ile siyasi bir organ olan Güvenlik Konseyi'nin anlaşmazlığa düşmesi, uluslararası hukuk açısından bir olumsuzluk değildir; aksine hem mevcut BM sisteminde bulunan sıkıntılarının giderilmesi açısından olumludur, hem de bir hukuk toplumunda olması gereken bir durumdur. Zira bir hukuk toplumunda, her zaman siyasi irade ile somut olay temelinde hukukun uygulayıcıları olan mahkemeler anlaşmazlığa düşebilirler ve esas itibarıyla, modern hukuk anlayışı da bu neviden anlaşmazlıkların hem sonucudur hem de bu neviden anlaşmazlıkları zorunlu kılar. Adaletin tecellisi ve temel hak ve özgürlükler için asıl tehlike, hangi siyasi görüşün veya ideolojinin temsilcisi olursa olsun, siyasi irade ile mahkemelerin her zaman aynı düşünceleri ve aynı kanıda olmalarıdır. Dolayısıyla siyasi bir organ olan Güvenlik Konseyi ile bir mahkeme olan UCM'nin, somut bir olay açısından anlaşmazlık içinde olması ve çatışması, hukukun etkin kılınması anlamına gelip, hem adaletin tecellisine hizmet edecek hem de temel hak ve özgürlüklerin garanti altında olmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla, somut olaylarda Güvenlik

Bu noktada, altı aylık süre içinde sessiz kalan veya açık bir tespitte bulunmayan organın Güvenlik Konseyi olması gerektiği belirtilmelidir. Zira, 15 *bis*-6. madde, Güvenlik Konseyi saptamasına atf yaparak, 8. bentte yer alan ihtimalle, Güvenlik Konseyi'nin sessizliği çerçevesinde bağ kurmuştur.

Bu noktada gündeme gelen hayati soru, Güvenlik Konseyi'nin aksi bir saptamada bulunması halinde ne olacaktır? Bu sorunun cevabı, 15 *bis*-9. maddede açıkça verilmiştir. Demek ki saldırı fiiline ilişkin olarak, UCM dışındaki başka bir organın yaptığı saptamalar, UCM'yi bağlamayacak ve kendi yargılama faaliyetine devam etmesine engel olmayacaktır. Dolayısıyla, UCM'nin bir organı olan savcılık da UCM dışında herhangi başka bir organın yaptığı saptamalarla bağlı değildir. Söz konusu organın, BM içinde hangi organ olduğu açıkça belirtilmesi de bu organın, BM içinde saldırı fiili oluştuğuna karar vermekle sorumlu icra organı olan Güvenlik Konseyi olması gerektiği ve değişikliklerde de saldırı fiili hakkında saptama yapmak konusunda öncelikli rolün Güvenlik Konseyi'ne verildiği kaydedilmiştir³⁷. Böylece nihayetinde siyasi bir organ olan Güvenlik Konseyi kendi saptamasını yaparken, UCM başka bir değerlendirmeye ulaşmada bağımsız olacaktır³⁸. Aslında saldırı suçu bağlamında, UCM'nin Güvenlik Konseyi'nin saptaması ile bağlı olmaması olgusunu iki yönlü anlamak gerekir. İlk olarak Güvenlik Konseyi, bir durumla ilgili, saldırı fiilinin gerçekleşmediği yönünde bir saptama yaparsa, UCM bu saptamaya bağlı değildir. Fakat bu ihtimal, savcının soruşturmaya başlamasından önce veya savcının Genel Sekreteri bilgilendirmesinden itibaren altı ay dolmadan yapılan saptamalar için geçerli olacaktır. Zira, altı ay içinde Güvenlik Konseyi sessiz kalırsa, zaten savcı 15 *bis*-8. madde çerçevesinde Ön Yargılama Bölümü'nün yetkilendirmesi ile soruşturma başlatabilecektir. Bu çerçevede, altı aylık sürenin sonunda savcının Ön Yargılama Bölümü'nün yetkilendirmesi ile soruşturma başlatmasından sonra söz konusu durumla ilgili olarak Güvenlik Konseyi'nin saldırı fiilinin gerçekleşmediği yönündeki saptamasının da savcıcıyı bağlamayacağını belirtmek gerekir. 15 *bis*-9. madde düzenlemesinin ikin-

---

Konseyi ile UCM arasında ortaya çıkacak her çelişki ve anlaşmazlık, uluslararası toplumun bir hukuk toplumu olma yönünde attığı önemli bir adımı teşkil edecektir.

37 Meleško, *The Definition of the Crime of Aggression...*, s. 154-155. Yazar, bununla beraber, Güvenlik Konseyi'nin veto nedeniyle sorumluluğunu yerine getirememesi durumunda, BM Genel Kurulu'nun ve genel olarak Uluslararası Adalet Divanı'nın da bu konuda tespit yapabileceğini belirtmiştir. Bkz: *Ibid*, s. 154-155. Genel Kurul ve Uluslararası Adalet Divanı'nın, bu bağlamda, Çalışma Grubu'ndaki çalışmalarda da gündeme geldiği görülmektedir. Bkz: Kacker, *Coming Full Circle...*, s. 278-280.

38 Heinsch, *The Crime of Aggression After Kampala...*, s. 741.

ci yönü ise, Güvenlik Konseyi'nin, bir durumla ilgili olarak saldırı fiilinin gerçekleştiği yönünde bir saptama yapması ihtimalinde, UCM'nin bu saptamayla bağlı olmaması şeklinde kendisini gösterir. Bu ihtimalde UCM'nin, durumun, gerçekten bu şekilde olup olmadığına kendisinin karar vermesi gerekecektir³⁹. Demek ki Güvenlik Konseyi'nin saldırı fiiline ilişkin olumlu veya olumsuz yöndeki saptamaları, UCM'yi bağlamayacak ve UCM kendi yargılama faaliyetini icra edebilecektir. Böylece Güvenlik Konseyi'nin bir durumun saldırı olmadığı yönündeki saptamasına karşın, UCM, (yargı yetkisinin icrasının ön şartlarının karşılanmış olması şartıyla) mesela, ilgili devletin devlet başkanını yargılayıp cezalandırabilecek veya Güvenlik Konseyi'nin bir durumun saldırı fiili teşkil ettiği yönündeki saptamasına karşın, UCM organları aksi kanaate ulaşıp soruşturma yapmayabilecek veya sanık veya sanıkları cezalandırmama yoluna gidebilecektir.

Bu, aslında sadece UCM sistemi açısından değil BM sistemi ve genel uluslararası hukuk açısından da son derece çok önemli bir gelişmedir ve aşağıda BM sistemi ve uluslararası hukuk açısından ne anlama geldiği incelenecektir.

Güvenlik Konseyi'nin elindeki tek imkan, sadece saldırı suçu için değil, Statü'de düzenlenen diğer tüm suçlar için de geçerli olan Statü'nün 16. maddesidir. Buna göre, Güvenlik Konseyi'nin BM Andlaşması'nın VII. Bölümü uyarınca aldığı bir karar ile on iki aylık bir süre boyunca, UCM yargılama faaliyeti yürütemeyecektir. Ayrıca Güvenlik Konseyi'nin süreyi aynı şartlarla uzatma yetkisi de bulunmaktadır. Söz konusu düzenlemeye, 15 bis-8. maddede de atıf yapılarak Güvenlik Konseyi'nin bu yetkisi, saldırı suçu açısından ayrıca ve açıkça vurgulanmıştır. Bu noktada, Statü'nün 16. maddesi gereğince Güvenlik Konseyi'nin sahip olduğu yetkinin, çatışma tarafları arasındaki müzakerelere daha fazla şans verilmesini sağladığı yönünde görüşlere rastlanmaktadır⁴⁰. Bununla beraber, Güvenlik Konseyi'nin dâimi üyelerinin her zaman bu gibi "ulvi" amaçlarla hareket ettiğini söylemek, çoğu zaman sınırları zorlayacak derecede iyi niyetli yaklaşımlar olarak kabul edilmelidir. Bu açıdan Güvenlik Konseyi'nin 12 Temmuz 2002 tarih ve 1244 sayılı kararı en iyi örnektir⁴¹. Gü-

39 van der Vyver, *Prosecuting the Crime of Aggression...*, s. 38.

40 Bkz: Scheffer, *The Complex Crime of Aggression...*, s. 182-183; Kostic, *Whose Crime is it Anyway?...*, s. 139. Benzer görüşler için bkz: Ruys, *Defining the Crime of Aggression...*, s. 126.

41 Karar metni için bkz: <<http://daccess-ds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/477/61/PDF/N0247761.pdf?OpenElement>>, (Erişim tarihi: 20.05.2012). Bu konudaki değerlendirmeler için bkz: Yusuf Aksar, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 52, Sayı: 2, 2003, s.

venlik Konseyi'nin 16. madde çerçevesinde sahip olduğu yetki, UCM'nin yarılama faaliyetini ortadan kaldırmamakta, sadece ertelemektedir. Bu nedenle geçici bir yetkidir. Ayrıca Güvenlik Konseyi, sadece saldırı suçu için değil, diğer suç tipleri açısından da aynı yetkiye sahiptir. Dolayısıyla, saldırı suçu özetinde UCM'nin bağımsızlığı çerçevesinde elde edilen kazanımlara karşı kabul edilebilir bir ödün olarak nitelendirilmelidir.

Son olarak, 15 bis–10 maddesinin açık düzenlemesi çerçevesinde, söz konusu madde hükümlerinin münhasıran saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisinin icrası bağlamında cari olduğunun ve Statü'de yer alan diğer suç tiplerine ilişkin UCM nin yargı yetkisini etkilemeyeceğini vurgulamak gerekir.

Saldırı Suçu Açısından Güvenlik Konseyi Bildirimi Halinde UCM'nin Yargı Yetkisini İcrası:

Saldırı suçunda Güvenlik Konseyi'nin bildirim halinde UCM'nin harekete geçirilmesine ilişkin düzenleme Kampala Konferansı neticesi kabul edilen 6 sayılı kararın ekinde yer alan ve yukarıda belirtilen 15 ter maddesinde yer almaktadır. 5 betten oluşan 15 ter maddesinde yer alan düzenlemeler, ilk bent dışında 15 bis maddesi düzenlemelerinin aynısıdır. 15 ter maddesinin 1. bendinde Statü'nün 13/b maddesine atıf yapılmıştır. Zira bu maddede, Güvenlik Konseyi bildirim meselesi düzenlenmiştir. 15 ter maddesinin yürürlüğe ilişkin 2 ve 3. bentleri ile düzenlemenin Statü'de yer alan diğer suç tipleri üzerinde UCM'nin yargı yetkisini etkilemeyeceğine ilişkin 5. bendi, 15 bis maddesinin 2., 3. ve 10. bentlerinde yer alan düzenlemelerin aynısıdır. Böylece, 15 ter maddesinin de 15 bis maddesi gibi yürürlüğe gireceği ve 15 ter maddesinin münhasıran saldırı suçu üzerindeki UCM'nin yargı yetkisine ilişkin olduğu açıkça ortaya konmuştur. Fakat 15 ter maddesinde, 15 bis maddesinde yer alan UCM'nin yargı yetkisini icra etmesinin ön şartlarına ilişkin düzenlemeler yer almamaktadır. Bunun nedeni, Statü'nün 13/b maddesi çerçevesinde UCM'nin Güvenlik Konseyi bildirim ile harekete geçirilmesi halinde söz konusu ön şartların gerçekleşmesine ihtiyaç olmamasıdır. Yine, 15 ter –4. maddede, 15 bis–9. madde aynen tekrarlanmıştır. Şu halde, Statü'nün 13/b maddesi çerçevesinde, Güvenlik Konseyi'nin bildirim ile UCM'nin ve savcılığın harekete geçmesine karşılık, Güvenlik Konseyi'nin sonradan aynı durumla ilgili olarak yaptığı saptamaların, UCM'yi ve dolayısıyla savcılığı bağlamayacağı görülmektedir. Böylece, bu ihtimalde de UCM'nin ve savcının Güvenlik Konseyi'nden bağımsız bir yargı-

137–138; Hans Köchler, *Küresel Adalet mi, Küresel İntikam mı? Dönüm Noktasındaki Uluslararası Cezai Yargı*, Funda Keskin ve Erdem Denk, (çev.), (Ankara: Alkım Yayınevi, 2005), s. 387–395.

lama faaliyetini icra edebilmesi sağlanmıştır. Bununla beraber, Statü'nün 16. maddesinin bu ihtimalde de geçerli olduğu belirtilmelidir.

Böylece saldırı suçuna ilişkin Güvenlik Konseyi bildiriminde de Statü'de yer alan diğer üç suçla aynı usul izlenecek ve Güvenlik Konseyi'nin saldırı fiilinin vukua geldiğine ilişkin bir saptama yapması gerekmeyecektir⁴². Aynı şekilde, bu ihtimalde, 15 *bis*-8. maddede yer alan altı aylık bekleme süresine ve akabinde savcının soruşturma başlatmak için Ön Yargılama Bölümü tarafından yetkilendirilmesine de gerek yoktur. Bu ihtimalde savcı, Statü'nün 53/1. maddesi gereğince işlem yapacak ve söz konusu maddenin (a), (b) ve (c) bentleri çerçevesinde durumu değerlendirdikten sonra soruşturma açma veya makul bir temel bulunmadığı için ilerlemeye devam etmeme kararı verecektir. Son ihtimalde Güvenlik Konseyi'nin yapabileceği sadece, Statü'nün 53-3(a) maddesi çerçevesinde talepte bulunarak, Ön Yargılama Dairesi'nin savcının kararını gözden geçirmesi ve yeniden değerlendirmesi için talepte bulunmasını istemektir⁴³.

Yine son olarak tekrara düşmek pahasına şu husus vurgulanmalıdır: Bu ihtimalde, UCM'nin yargı yetkisini icra etmesinin ön şartlarının somut olayda gerçekleşmesine ihtiyaç bulunmaması nedeniyle bir devletin Statü karşısındaki durumunun hiçbir önemi olmayacak ve UCM her devlet üzerinde yargı yetkisini icra edebilecektir.

KAMPALA DÜZENLEMELERİNİN BM SİSTEMİNE ETKİSİ VE ULUSLARARASI HUKUKA KATKISI

Kampala düzenlemelerinin, yukarıda değinilen 15 *bis* ve 15 *ter* maddelerinin, mahiyetleri ve neticeleri açısından, BM sistemine ve genel uluslararası hukukun gelişimine olumlu yönde katkı sağlayan düzenlemelerdir.

Bilindiği gibi BM Andlaşması'nın 24/1. maddesinin açık hükmü gereğince, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasının başlıca sorumlusu Güvenlik Konseyi'dir. Yine BM Andlaşması'nın 39. maddesi gereğince Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu veya bir saldırı fiilinin gerçekleştiğini tespit etmek ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve yeniden tesisi için tavsiyelerde bulunmak ve 41 ve 42. maddelerde düzenlenen zorlama tedbirlerini uygulamak yetkisini haizdir. Bu bakımdan UCM'nin saldırı suç-

42 Heinsch, *The Crime of Aggression After Kampala...*, s. 741.

43 15 *ter* maddesinde, Ön Yargılama Bölümü'ne atf yapılmadığı için, Statü'nün 53-3 (a) maddesinde öngörülen incelemeyi yapacak olan organ, Ön Yargılama Bölümü değil, Ön Yargılama Dairesi'dir.

nu yargılamasının farklı bir mesele olduğu ve UCM'nin uluslararası barış ve güvenliği korumak ve yeniden tesis etmek gibi bir sorumluluğu bulunmadığı ve saldırgan devlete karşı tedbir uygulayamayacağı belirtilmiştir⁴⁴. Bu tespit elbette haklılık payı vardır. Fakat, odak noktasını geniş tutan bir değerlendirme başka bir olguyu ortaya koyacaktır: Bir fiilin saldırı teşkil edip etmediğini saptama, bu değerlendirme sonunda kullanılacak yetkiler farklı da olsa, artık Güvenlik Konseyi'nin tekelinde değildir. Bu çerçevede, 15 *bis* maddesi düzenlemesinin, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında Güvenlik Konseyi'nin öncelikli rolüne saygı gösterdiği ve fakat münhasır rolünü açıkça reddettiği saptaması yapılmıştır⁴⁵. Bu yeni olgunun iki önemli sonucu olduğu değerlendirilmesi yapılabilir.

İlk olarak Güvenlik Konseyi, artık BM Andlaşması'nın 39. maddesinde yer alan yükümlülüğünü hakkıyla yerine getirmeye zorlanmaktadır. Bu açıdan 15 *bis* ve 15 *ter* maddelerinin UCM'yi saldırı suçu açısından Güvenlik Konseyi'nin saptamalarından bağımsız kılan düzenlemeleri, mevcut BM Andlaşması sisteminin lafzına ve ruhuna aykırı şekilde bir değerlendirmeye götürmemelidir. Tam tersine, söz konusu düzenlemelerin öngördüğü sistem, Güvenlik Konseyi'ni, aldığı siyasi pozisyonlar gereği – ki bu siyasi pozisyonlar hemen dâimâ, dâimî üyelerin çıkarları çerçevesinde şekillenmektedir – aslında kendisinin ihlal ettiği BM Andlaşması sistemine uygun davranmaya zorlanmaktadır. Dolayısıyla, bir anlamda Güvenlik Konseyi için de bir fırsat teşkil etmektedir. Zira, en azından bireysel cezai sorumluluk açısından son sözün kendisinde olmadığını bilen Güvenlik Konseyi, daha hukuki değerlendirmeler yapmaya zorlanacaktır. Bu da tabii ki hiçbir yargısal denetimi olmayan Güvenlik Konseyi kararları ve dâimî üyelerin “etkin” rolleri için sıkıntılı bir süreci başlatacaktır. Nitekim Güvenlik Konseyi'nin beş dâimî üyesinin Kampala Konferansı'nda alınan 6 sayılı karara ilişkin olarak Konferans nihayetinde yaptıkları açıklamalar, sahip oldukları endişeyi açıkça göstermektedir.

Güvenlik Konseyi'nin dâimî üyesi sıfatını haiz ve Statü'ye taraf bulunan Fransa yaptığı açıklamada, açıkça, 15 *bis*–8. madde hükmünün, Güvenlik Konseyi'nin rolünü sınırladığını ve Güvenlik Konseyi'nin tek başına bir saldırı fiilinin varlığını saptamasını öngören BM Andlaşması'nı ihlal ettiğini belirtmiştir⁴⁶.

44 van der Vyver, *Prosecuting the Crime of Aggression...*, s. 31.

45 Coracini, *The International Criminal Court's...*, s. 783.

46 Statement by France, *Official Records*, s. 122.

Güvenlik Konseyi'nin dâimi üyesi sıfatını haiz ve Statü'ye taraf bulunan İngiltere de açıklamasında, Güvenlik Konseyi'nin BM Andlaşması'nın 39. maddesi çerçevesindeki asli rolüne dikkat çekmiş ve İngiliz delegasyonunun görüşün göre, düzenlemenin, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ilişkin asli rolünü azaltamayacağını dile getirmiştir⁴⁷.

Güvenlik Konseyi'nin dâimi üyesi sıfatını haiz ve fakat Statü'ye taraf bulunmayan Çin yaptığı açıklamada, Çin delegasyonunun, 15 *bis* ve 15 *ter* maddelerinin, saldırı fiiline ilişkin olarak, UCM yargı yetkisini icra etmeden önce Güvenlik Konseyi'nin söz konusu fiilin varlığı konusunda bir saptama yapması zorunluluğunu yansıtmadığı görüşünde olduğunu, bir saldırı fiilinin varlığının Güvenlik Konseyi tarafından saptanması gerektiğini ve bunun BM Andlaşması'nda öngörüldüğünü belirtmiştir⁴⁸.

Güvenlik Konseyi'nin dâimi üyesi sıfatını haiz ve fakat Statü'ye taraf bulunmayan Rusya yaptığı açıklamada, Konferans'ta varılan uzlaşmanın, barış ve güvenliğin korunması konusundaki mevcut sistemi tam anlamıyla yansıtmadığını; bir saldırı fiilinin varlığını belirlemenin Güvenlik Konseyi'nin faaliyet alanına girdiği ve Güvenlik Konseyi'nin yetkisine dahil olduğunu belirtmiştir⁴⁹.

Güvenlik Konseyi'nin dâimi üyesi sıfatını haiz ve fakat Statü'ye taraf bulunmayan ABD ise yaptığı açıklamanın Güvenlik Konseyi'nin rolüne ilişkin kısmında, Fransız ve İngiliz hükümetlerinin Güvenlik Konseyi'nin BM Andlaşması'nın 39. maddesi gereğince bir saldırı fiilinin varlığının saptanmasındaki önceliği ve uluslararası barış ve güvenlikle ilgili asli sorumluluğuyla ilgili açıklamalarının kendi görüşünü de yansıttığını belirtmiştir⁵⁰.

Görüldüğü gibi Statü'ye hem taraf bulunan hem de bulunmayan tüm Güvenlik Konseyi dâimi üyeleri, saldırı fiilinin tespiti bağlamında, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğe ilişkin asli rolü açısından endişeye düşmüş bir şekilde, bu asli rollerini devam ettirmek çabası içindedirler. Bu bağlamda, aslında UCM'nin Güvenlik Konseyi saptamasıyla bağlı olmaması dâimi üyeler için sorun yaratmaktadır.

47 Statement by United Kingdom, *Ibid*, s. 124.

48 Statement by China, *Ibid*, s. 125. Aslında Çin'in, daha Roma Konferansı'nda, saldırı suçunun UCM'nin yargı yetkisine dahil edilmesine, Güvenlik Konseyi'nin gücünü zayıflatacağı gerekçesiyle karşı çıktığı görülmektedir. Bkz: Karadaş, *Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne Yaklaşımı...*, s. 49.

49 Statement by Russian Federation, *Official Records*, s. 126.

50 Statement by United States of America, *Ibid*, s. 126–127.

Kampala düzenlemeleri, bu açıdan Güvenlik Konseyi'nin tekeli kırma, dâimi üyelerin, hem tekel hem de tekel sahibi organın alacağı kararlarda sahip oldukları veto yetkisi sayesinde ellerinde tuttıkları muazzam imtiyazı sekteye uğrayacaktır. Esas itibarıyla, dâimi üyeler, kendi çıkarları açısından son derece haklı bir şekilde, sahip oldukları bu imtiyaza hâle geleceği endişesini taşımaktadır. Zira, artık politika belirleyici ve "nizam verici" rolleri göreceli olarak azalma eğilimine girecektir. Zira, bir devletin fiili, her ne kadar Güvenlik Konseyi tarafından saldırı olarak değerlendirilmese ve zorlama tedbirleri uygulanmasa bile UCM yargılama faaliyeti icra edebilecek ve bu faaliyetin sonunda, Güvenlik Konseyi'nin saldırgan olduğu saptaması yapmadığı söz konusu devletin yetkililerini saldırı suçundan cezalandırabilecektir. Güvenlik Konseyi, siyasi telakkiler gereği veya bir veto yüzünden BM Andlaşması'nın 39. maddesi gereği saldırı fiilinin gerçekleştiği yönünde bir saptama yapmasa ve BM Andlaşması'nın 41. ve 42. maddelerinde yer alan zorlama tedbirini uygulamasa bile söz konusu devletin başka yaptırımlarla karşılaşma ihtimali bulunmaktadır. Böylece dâimi üyelerin sahip oldukları veto yetkisi, kısmen, o dâimi üyenin siyasi çıkarını tatmin etmek noktasında istediği sonucu vermeyecektir. Zira UCM, bireysel cezai sorumluluk temelinde harekete geçebilecek ve yargılama yapıp, cezalandırma yoluna gidebilecektir. Gerçekten de mesela, bir dâimi üye nezdinde "maktûl" bir devletin demokratik olmayan yönetiminin liderleri yargılanabilir ve cezalandırılabilir. Bir devletin liderinin yargılanması ve cezalandırılması, bazı durumlarda Güvenlik Konseyi'nin BM Andlaşması'nın 41. ve 42. maddeleri çerçevesinde alabileceği tedbirlerinden daha etkili bile olabilir. Bu, kişisel ve ideolojik çıkarları ön plana çıkaran, özellikle uluslararası sistemle barışık ve fakat demokratik olmayan rejimler için daha da büyük bir tehlikedir. Zira, artık bu neviden devletlerin liderleri veya askeri gücü elinde tutan odakları, Güvenlik Konseyi'nde veto yetkisini haiz "sağlam" dostları bulunsun da en azından saldırı suçu çerçevesinde uluslararası toplumun takibinden kaçamayacaklardır. Aynı durum, bu defa aksi istikamette, eskiden "maktûl" olan ama sonradan gözden düşmüş "maktûl" rejimler ve liderler açısından da geçerlidir. Gerçekten de Güvenlik Konseyi'nin "maktûl" bir rejim veya liderin bir fiilini saldırı olarak nitelemesine karşın, UCM yapacağı yargılama faaliyeti sonunda aksi yönde karar verebilir. Bu da hem adaletin sağlanması hem de uluslararası barış ve güvenliğin, bir siyasi dengeler sistemi içinde değil, aksine tam tekmil bir hukuk düzeni içinde korunması anlamına gelir.

Tabii ki "maktûl" ve "maktûl" devletlere yönelik tüm bu ihtimaller, UCM'nin yargı yetkisini icra etmesinin ön şartlarına ilişkin düzenlemele-

rin, somut olayda karşılanması halinde mümkündür. Saldırı suçu açısından, UCM'nin yargı yetkisini icra etmesinin ön şartlarına ilişkin olarak öngörülen ilave düzenlemeler, UCM'nin bağımsızlığına karşı bir bedel teşkil etmektedir. Yine de bu bedelin, Güvenlik Konseyi'nin sahip olduğu tekelin sınırlı da olsa kırılması ve dolayısıyla uluslararası toplumun gerçek bir hukuk toplumuna evrilmesi karşısında tâli önemde olduğu kabul edilmelidir.

Bu aşamada bir kez daha şu hususun vurgulanması gerekir: Kampala düzenlemeleri, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğinin sağlanmasında sahip olduğu yetkilere hâle getirmemektedir. Güvenlik Konseyi hâlihazırda, uluslararası barış ve güvenliğinin korunmasının başlıca sorumlusudur ve bu açıdan asli rolü devam etmektedir. Bununla beraber, bu açıdan artık tekeli rolünü, sınırlı da olsa kaptırmıştır.

Kampala düzenlemelerinin bir diğer sonucunun, uluslararası hukukun kurumsallaşması açısından ortaya çıktığı görülmektedir. Şöyle ki; Kampala düzenlemeleri ile UCM'ye, Güvenlik Konseyi saptamalarından bağımsız bir şekilde hareket etme yetkisi verilmiştir. Bu yetki, şüphesiz UCM'nin tekâmül etmiş bir ceza mahkemesi olarak ortaya çıkması ve etkin bir yargılama faaliyeti icra edebilmesi açısından önemli bir adımdır. Bu şekilde, Güvenlik Konseyi'nin bir fiili, saldırı olarak nitelemesi veya nitelememesine karşın, UCM bu saptamalarla bağlı olmadan yargılama faaliyeti icra edebilecektir. Bu, yukarıda belirtildiği gibi aslında modern bir hukuk sisteminde ve bir hukuk toplumunda olması gereken bir durumdur. Zira, cezai sorumluluk farklıdır; cezai sorumluluğa neden olan olayın hukuki durumu farklıdır. Modern bir hukuk sisteminde, siyasi bir organın değerlendirmeleri, bir ceza mahkemesini bağlamaz. Mesela iç hukukta, siyasi bir organ olan parlamentoların kurduğu komisyonlar aracılığıyla, mesela bir ihale yolsuzluğuna ilişkin olarak yaptıkları saptamalar, ceza mahkemelerini bağlamamaktadır. Zira, modern hukuk anlayışını benimsemiş bir iç hukuk sisteminde, bir ceza mahkemesi, herhangi bir siyasi organın aldığı kararlarla bağlı olmayan, bağımsız ve tarafsız savcı ve hâkimleri tarafından bambaşka bir bakış açısıyla, salt hukuki bir bakış açısıyla önündeki meseleye ilişkin değerlendirme faaliyetinde bulunur. Kampala düzenlemeleri ile uluslararası hukuktaki ceza yargılaması için de önemli bir adım atılarak, Güvenlik Konseyi gibi siyasi telakkilerle hareket eden siyasi bir organın değerlendirmeleri ile bağlı olmayan bağımsız ve tarafsız savcı ve hâkimlerin suç fiillerini soruşturma ve yargılama faaliyeti yapabilmeleri kabul edilmiştir. Böylece uluslararası hukukun da modern hukuk anlayışını benimsemiş iç hukuk sistemlerinin sahip olduğu bir anlayışa yaklaştığı görülmektedir. Bu da uluslararası hukukun olgunlaşması ve etkinleşmesi için çok önemli bir adım teşkil etmektedir.

SONUÇ

Uluslararası toplum, sonuçları itibariyle en temel değer olan insanın, birçok temel hakkını ihlal eden ve uluslararası barış ve güvenliği ortadan kaldıran saldırıyı, önce yasaklamış, sonra bir suç olarak düzenlemiş ve en son da Kampala Konferansı ile unsurları itibariyle tanımını yapmıştır. Kampala Konferansı'nda, saldırı suçunun tanımı ile birlikte, saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini icrası da düzenlemiştir. Kampala düzenlemelerinde, Statü'ye taraf olmayan devletlerin vatandaşları ile Statü'ye taraf devletlerin vatandaşlarının belli şartlar altında UCM'nin yargı yetkisi altında olmadıkları gerçektir. Olumsuz olarak değerlendirilebilecek bu durum, UCM'nin bağımsızlığını sağlamak ve Güvenlik Konseyi etkisini aşgariye indirmek için elde edilen kazanımlar karşısında tâli önemde kalmaktadır. Dolayısıyla, her uzlaşmada olduğu gibi Kampala uzlaşmasında da olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Yine de düzenlemelere olumlu bakmak için nedenler bulunmaktadır. Zira, düzenlemelerin uluslararası hukuka katkısı fazladır. Kanımızca, en önemli katkı, Güvenlik Konseyi'nin ve dolayısıyla dâimi üyelerin etkinliklerinin kırılması yönündeki eğilimin hayata geçmeye başlamasıdır. Bu eğilimin sonraki dönemde ivme kazanması ve uluslararası hukukun sadece Güvenlik Konseyi'nin dâimi üyelerinin değil, tüm uluslararası toplumun hukuku olduğu anlayışı çerçevesinde yeni atımlara yol vermesi kaçınılmazdır. Tarihi sürece bakıldığında, uluslararası hukukun yavaş yavaş, adım adım ve tedricen geliştiği görülmektedir. Bu bağlamda, Güvenlik Konseyi'nin etkinliğinin kırılarak, dâimi üyelerin imtiyazlarının aşındırılması ve dolayısıyla, UCM'ye sağlanan bağımsızlık, uluslararası hukukun olgunlaşması ve uluslararası toplumun gerçek bir hukuk toplumuna dönüşmesi açısından bu tedrici gelişimde önemli bir atılım sayılacak ve geleceğe umutla bakmaya vesile olacaktır.

Bu açıdan Kampala düzenlemelerinin, o tarihe kadar paradigma değişikliğine neden olacak derecede önemli siyasi gelişmeler yaşanmadıkça, yürürlük şartları yerine gelerek, 1 Ocak 2017'den sonraki bir tarihte yürürlüğe girmeleri açısından bir engel bulunmadığı belirtilmelidir.

KAYNAKÇA

Acer, Yücel, *Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu*, (Ankara: Roma Yayınları, 2004).

Aksar, Yusuf, *Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003).

- Aksar, Yusuf, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 52, Sayı: 2, 2003.
- Arsanjani, Mahnoush H., "Reflections on the Jurisdiction and Trigger-Mechanism of the International Criminal Court", içinde Herman A.M. von Hebel, Johan G. Lammers ve Jolien Schukking, (der.) *Reflections on the International Criminal Court, Essays in Honour of Adriaan Bos*, (Lahey: T.M.C Asser Press, 1999).
- Başak, Cengiz, *Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2003).
- Cammack, Chance, "The Stuxnet Worm and Potential Prosecution by the International Criminal Court under the Newly Defined Crime of Aggression", *Tulane Journal of International and Comparative Law*, Vol: 20, 2011.
- Coracini, Astrid Reisinger, "The International Criminal Court's Exercise of Jurisdiction Over the Crime of Aggression – at Last ... in Reach ... Over Some", *Goettingen Journal of International Law*, Vol: 2, No: 2, 2010.
- Halatçı, Ülkü, "Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisini Kullanabilmesinin Önkoşulları", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 1, No: 3, 2005.
- Heinsch, Robert, "The Crime of Aggression After Kampala: Success or Burden for the Future?", *Goettingen Journal of International Law*, Vol: 2, No: 2, 2010.
- Kacker, Devyani, "Coming Full Circle: The Rome Statute and the Crime of Aggression", *Suffolk Transnational Law Review*, Vol: 33, 2010.
- Karadaş, Cemalettin, "Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne Yaklaşımı: Mahkemeyi Kuran Roma Statüsü'ne Taraf Olacak mı?" *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 5, No: 20, 2009.
- Kostic, Drew, "Whose Crime is it Anyway? The International Criminal Court and the Crime of Aggression", *Duke Journal of Comparative & International Law*, Vol: 22, 2011.
- Köchler, Hans, *Küresel Adalet mi, Küresel İntikam mı? Dönüm Noktasındaki Uluslararası Cezai Yargı*, Funda Keskin ve Erdem Denk, (çev.), (Ankara: Alkim Yayınevi, 2005).
- Kreß, Claus ve von Holtendorff, Leonie, "Saldırganlık Suçunda Kampala Uzlaşması", Ozan Erözden, (çev.) *Küresel Bakış*, Yıl: 1, Cilt: 1, Sayı: 2, 2011.
- Meleško, Marek, "The Definition of the Crime of Aggression in the Context of the Rome Statute", *Acta Societatis Martensis*, Vol: 4, 2009–2010, s. 139–160.

- Önok, R. Murat, *Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2003).
- Ruys, Tom, "Defining the Crime of Aggression: the Kampala Consensus", *Military Law and the Law of War Review*, Vol: 49, No:1–2, 2010.
- Scheffer, David, "The Complex Crime of Aggression under the Rome Statute", *Studies in Transnational Legal Policy*, Vol: 43, 2011.
- Şen, Semir Töner, *Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı*, (İstanbul: XII Levha Yayıncılık, 2010).
- Tezcan, Durmuş, Erdem, Mustafa Ruhan, Önok, R. Murat, *Uluslararası Ceza Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009).
- Van der Vyver, Johan D., "Prosecuting the Crime of Aggression in the International Criminal Court", *National Security & Armed Conflict Law Review*, Vol:1, 2010–2011.
- Wilmshurst, Elizabeth, "Jurisdiction of the Court", içinde Roy S. Lee, (der.) *The International Criminal Court, The Making of the Rome Statute, Issues, Negotiations, Results*, (Lahey, Londra, Boston: Kluwer Law International, 1999).

Güvenlik Konseyi Kararı

<<http://daccess-ds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/477/61/PDF/N0247761.pdf?OpenElement>>, (Erişim tarihi: 20.05.2012).

Resmi Gazete

Resmi Gazete, 24 Ağustos 1945, Sayı: 6092.

Diğer İnternet Kaynakları:

- <<http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CD-C7CF02886/283503/RomeStatuteEng.1pdf>>, (Erişim tarihi: 14.05.20012).
- <<http://www.icc-cpi.int/NR/exeres/4CEF8E87-B878-4348-9EE3-2E2E4C278A52.htm>> (Erişim tarihi: 12.05.2012).
- Review Conference of the Rome Statute of the International Criminal Court, Kampala, 31 May–11 June 2010, Official Records. <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/ASP9/OR/RC-11.ENG.pdf>, (Erişim tarihi: 18.03.2012).

Yazarın Özgeçmişi / Biography of the Author

2002 yılında Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olan yazar, 2004 yılında Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Umumi Hukuku anabilim dalına araştırma görevlisi olarak atanmıştır. Yüksek lisans eğitimini 2006 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, doktora eğitimini ise 2010 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlayan yazarın, "Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırılması" başlıklı doktora tezi yayımlanmıştır (Turhan Kitabevi, 2011). Uluslararası hukuk ile ilgili yayımlanmış çeşitli makaleleri bulunan yazar, halen Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yardımcı doçent ünvanı ile akademik hayatını sürdürmektedir.

Uğur Bayıllıoğlu graduated from Çankaya University Faculty of Law in 2002. He obtained his master's degree from Gazi University Institute of Social Sciences in 2006. Meanwhile, he was appointed as a research assistant in Çankaya University International Law Department in 2004. He got his PhD from Ankara University Institute of Social Sciences in 2010 with a dissertation titled "Delimitation of Aegean Territorial Sea According to International Law" which is published by Turhan Kitabevi in 2011. The author has several published articles about international law and he is currently an assistant professor in Çankaya University, Faculty of Law.

USAK YAYINLARI

www.usak.org.tr

USAK Raporları No: 13-2
88 Sayfa, 978-605-4030-75-0